

Motion till riksdagen 2013/14:Sk376

av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Skattefusk, svartjobb och social dumpning

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	3
3	Inledning	6
4	Nationell handlingsplan mot skattefusk, svartjobb och socialdumpning ..	6
5	Åtgärder mot skattefusk	7
5.1	Mer resurser till Skatteverket	7
5.2	Stoppa avancerad skatteplanering	7
5.3	Skatteläckage vid utflyttning.....	8
5.4	Kassaregister – lika regler för alla.....	9
6	Åtgärder mot svartjobb	9
6.1	Personalliggare och oanmälda arbetsplatsbesök.....	9
6.2	Individuell redovisning av skatter och arbetsgivaravgifter.....	10
6.3	Tydligare villkor för F-skatt.....	11
7	Åtgärder mot social dumpning.....	12
7.1	Hög organisationsgrad ger kollektivavtalsmodellen legitimitet ...	12
7.2	Stärk den svenska kollektivavtalsmodellen – riv upp lex Laval ...	12
7.2.1	Tilläggsdirektiv till Utstationeringskommittén	14
7.2.2	Förändra utstationeringsdirektivet	14
7.2.3	Juridiskt bindande socialt protokoll	14
7.2.4	Permanent skydd för den svenska kollektivavtalsmodellen.....	15
7.3	Krav på förhandlingsbehörig representant.....	15
7.4	Facken måste kunna kontrollera att avtal följs	15
7.5	Förhindra skatteplanering vid utstationering	16
7.6	Företagsstöd endast till dem som sköter sig	16
7.7	Huvudentreprenören ska ta ansvar för missförhållanden.....	17
7.8	Bekämpa oseriös åkeriverksamhet	18
7.9	Arbetskraftsinvandring från länder utanför EES och Schweiz	18
7.9.1	Arbetserbjudandet måste göras rättsligt bindande	20

Fel! Okänt namn på

	7.9.2	Ingen koncentration till arbetsplatser med dåliga förhållanden	21
	7.9.3	Vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare	21
	7.9.4	Skärp försörjningskravet	21
	7.9.5	De som avslöjar missförhållanden ska inte utvisas	22
	7.9.6	Staten har ansvar	22
	7.9.7	Stärk migrantarbetares rättigheter	22
	7.10	Rättvisare och effektivare regler mot utnyttjande av papperslösa	23
8		Åtgärder för en bättre offentlig upphandling	24
	8.1	Kollektivavtalsenliga villkor	25
	8.2	Ingen upphandling från företag i skatteparadis	26

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell handlingsplan mot skattefusk, svartjobb och social dumpning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en konsekvensanalys av att helt avskaffa möjligheterna till ränteavdrag inom en intressegemenskap.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa mer generella regler för att komma till rätta med skatteläckage vid utflyttning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkomma med förslag om kassaregister för företag som saknar fast driftsställe i Sverige.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med ett förslag om personalliggare för byggbranschen i kombination med oannonserade kontrollbesök som kan beslutas före de allmänna valen 2014.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda vilka branscher som bör omfattas av kravet på personalliggare.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om individuell redovisning av skatter och arbetsgivaravgifter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska krävas flera uppdragstagare för att godkännas för F-skatt.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tidsbegränsad F-skatt.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en avdragsrätt om 40 procent för medlemsavgift i facklig organisation bör införas.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riva upp lex Laval.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tilläggsdirektiv till Utstationeringskommittén.¹
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om permanent skydd för den svenska kollektivavtalsmodellen.¹
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör göras ett tillägg i utstationeringslagen om att alla utstationerande företag ska ha en förhandlingsbehörig företrädare i Sverige.¹
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ på EU-nivå för att säkerställa att fackliga organisationer har möjlighet att företräda sina medlemmar gentemot, och inhämta relevant information från, myndigheter i andra EU-länder.¹

Fel! Okänt namn på

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen inom EU bör driva frågan om möjlighet till överprövning av AI-intyg.²
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda begränsningar av den s.k. 183-dagarsregeln.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla former av företagsstöd som betalas ut ska villkoras med att företaget följer lagar och kollektivavtal.³
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att företag som är etablerade i Sverige och som anlitar underentreprenörer eller bemanningsföretag, oavsett om dessa är svenska eller utländska, bör göras solidariskt ansvariga för inbetalningar av löner, försäkringar, skatter och sociala avgifter.¹
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bekämpning av oseriös yrkestrafik.⁴
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag om att arbetsgivare är skyldiga att bifoga ett bindande anställningsavtal till ansökan om arbetstillstånd.²
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om riktlinjer för arbetskraftsinvandring.²
23. Riksdagen begär att regeringen återkommer med lagförslag om hur en vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare kan utformas.²
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om restriktivitet med arbetstillstånd i de fall anställningen inte avser heltidsarbete.²
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den som beviljats arbetstillstånd hos en arbetsgivare som brutit mot anställningsavtalet bör få stanna i Sverige hela tillståndstiden ut för att söka ny anställning.²
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till ett utökat samarbete mellan berörda myndigheter och partsorganisationerna på arbetsmarknaden för att bekämpa och beivra människohandel kopplad till arbetskraftsinvandring.²
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör ratificera FN:s migrantarbetarkonvention samt verka internationellt för dess genomförande.⁵
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag om att avkriminalisera papperslösa som försörjer sig genom att arbeta.²
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag om att papperslösa som försörjer sig genom att arbeta ska kunna få skadestånd för kränkande behandling.²

Fel! Okänt namn på

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att krav på kollektivavtalsenliga villkor bör ställas vid all offentlig upphandling inom den statliga sektorn.⁶
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det i lagen om offentlig upphandling (LOU) även bör tydliggöras ytterligare att villkor motsvarande kollektivavtalsvillkor kan ställas vid en offentlig upphandling.⁶
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i samband med den pågående revisionen av EU:s direktiv om offentlig upphandling bör driva frågan om att tydliggöra medlemsstaternas möjligheter att ställa krav på kollektivavtalsenliga villkor vid offentliga upphandlingar.⁶
33. Riksdagen begär att regeringen snarast återkommer till riksdagen med förslag om ratificering av ILO 94 om villkoren vid offentlig upphandling.¹
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om krav på särskild utbildning för tjänstemän inom den offentliga sektorn som ska handlägga upphandlingar.⁶
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att staten vid offentlig upphandling inte skriver avtal med företag med koppling till skatteparadis.⁶

¹ Yrkandena 11–15, 19 och 33 hänvisade till AU.

² Yrkandena 16, 21–26, 28 och 29 hänvisade till SfU.

³ Yrkande 18 hänvisat till NU.

⁴ Yrkande 20 hänvisat till TU.

⁵ Yrkande 27 hänvisat till UU.

⁶ Yrkandena 30–32, 34 och 35 hänvisade till FiU.

Fel! Okänt namn på

3 Inledning

Vänsterpartiet tycker det är självklart att alla som jobbar i Sverige ska ha rätt till de löner och arbetsvillkor som regleras i lagar och kollektivavtal, oavsett var man är född eller bosatt. Om företag ges utrymme att konkurrera med låga löner, dålig arbetsmiljö eller genom att fuska med skatten undergrävs såväl lönearbetarnas rättigheter som seriösa företag och i förlängningen statens finanser och den gemensamma välfärden.

Skattefusk, svartjobb och social dumpning måste därför bekämpas systematiskt och konsekvent.

I denna motion lägger vi fram en rad förslag som syftar till att minska utrymmet för fusk och oegentligheter och stärka fackens möjligheter att ta tillvara löntagarnas intressen.

4 Nationell handlingsplan mot skattefusk, svartjobb och social dumpning

Den borgerliga regeringen har inte visat något seriös intresse för att bekämpa skattefusk och social dumpning.

Tvärtom har regeringen i praktiken underlättat fusk och utnyttjande av arbetskraft genom exempelvis ändrade regler för F-skattsedlar, avregleringen av arbetskraftsinvandringen och sänkta krav på företag som tar emot lönesubventioner från Arbetsförmedlingen. Men också det regeringen valt att inte göra pekar i samma riktning. Det kanske mest flagranta exemplet är att regeringen valde att inte ta strid för den svenska kollektivavtalsmodellen då Lavaldomen föll i EU:s domstol. Till det ska läggas en rad utredningsförslag och tillkännagivanden från riksdagen som syftar till att minska skattefusk och social dumpning men som regeringen valt att avvisa eller förhala.

Vänsterpartiet anser att kampen mot social dumpning och skattefusk måste ges en hög prioritet, och att det inte saknas beprövade metoder om bara den politiska viljan finns. Vi anser att den svenska regeringen bör anta en nationell handlingsplan mot skattefusk, svartjobb och social dumpning. Planen bör sträcka sig över en längre tid med tydliga prioriteringar och delmål och omfatta flera myndigheter med uppdrag att samverka inbördes och med arbetsmarknadens parter.

Vad som här anförts om en nationell handlingsplan mot skattefusk, svartjobb och social dumpning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Åtgärder mot skattefusk

Enligt Skatteverkets s.k. skattefuskarta går staten miste om drygt 130 miljarder kronor i uteblivna skatteintäkter varje år. Det är ett resultat av både medvetet skattefusk och oavsiktliga misstag, men fusket står för den största delen. Skattefusk snedvrider konkurrensen och på sikt riskerar seriösa företag att slås ut. Det är också allvarligt att staten går miste om så stora skatteinkomster varje år. Varje skattekrona behövs, bl.a. till fler lärare i skolan och mer personal inom barn- och äldreomsorgen.

Det är viktigt att vara observant på att krångliga skatteregler minskar människors möjligheter att göra rätt för sig. Att erbjuda krångliga lösningar och ständigt göra avsteg från principerna om likformig beskattning har blivit ett kännetecken för den nuvarande regeringens skattepolitik. Omfattande skattefusk skadar också skattesystemets legitimitet.

Det senaste decenniets privatiseringar inom välfärden har öppnat en stor och växande marknad för privata kapitalintressen. Riskkapitalbolagens inträde som – ofta tillfälliga – ägare av skolor, vårdcentraler och sjukhus har medfört att vinster i miljardklassen grundade på skattepengar har tagits ut. Vinster som i sin tur till stor del har uppstått genom avancerad skatteplanering, t.ex. med så kallade räntesnurror. Detta måste stoppas. De senaste årens utveckling innebär också ett behov av en ny skattefuskarta. Därför välkomnar Vänsterpartiet att regeringen har gett Skatteverket ett sådant uppdrag som ska redovisas i år.

5.1 Mer resurser till Skatteverket

För att upprätthålla legitimiteten i skattesystemet och för att stärka arbetet mot skattefusk och svartarbete krävs att skattekontrollen ligger på en rimlig och godtagbar nivå. Vänsterpartiet föreslår i den här motionen ett antal åtgärder som är viktiga för att bekämpa skattefusk. För att stärka arbetet mot skattefusk tillför vi också Skatteverket ytterligare 75 miljoner kronor årligen i Vänsterpartiets budgetmotion 2013/14:Fi254.

5.2 Stoppa avancerad skatteplanering

Från och med i år gäller nya regler som begränsar avdragsrätten för ränteutgifter inom en intressegemenskap. Förra årets förslag från regeringen ska ses mot den mycket starka och berättigade kritik som funnits mot de skatteupplägg som kallas räntesnurror. Inte minst har kritiken gällt de riskkapitalbolag inom välfärdssektorn som genom att använda räntesnurrorna har minskat sin skatt med miljardbelopp.

Vänsterpartiet har tidigare motionerat om att avdragsrätten för sådana lån ska upphöra helt, och stod därför bakom regeringens förslag som ett steg i rätt riktning. Enligt nu gällande regler kommer företagen dock även fortsättnings-

Fel! Okänt namn på

vis att kunna dra av vissa räntekostnader enligt den s.k. tioprocentsregeln och den s.k. ventilen. Detta under förutsättning att såväl förvärv som den skuld som ligger till grund för ränteutgiften huvudsakligen är affärsmässigt motiverad.

Vänsterpartiet ifrågasätter om avdragsmöjligheter inom en intressegemenskap ska få förekomma även i dessa fall. Regelverket är med sina särskilda regler som tioprocentsregeln och såväl vanlig ventil som omvänd ventil svåröverskådligt. Till det kommer frågan om hur affärsmässighet ska tolkas. En lagstiftning som helt enkelt inte medger ränteavdrag inom en intressegemenskap vore tydligare, och borde minska incitamenten för skatteplanering.

Det är bra att regeringen gett Skatteverket i uppdrag att följa upp de nya reglerna, men Vänsterpartiet menar att det finns ett behov av att mer specifikt utreda och överväga möjligheten att helt slopa ränteavdragsmöjligheterna inom en intressegemenskap. Inte minst mot bakgrund av att skatteupplägg med räntesnurror inte försvann efter den regelskärpning som gjordes 2009 kan det finnas ett behov av en mer generellt utformad lagstiftning.

Mot denna bakgrund bör regeringen återkomma med en konsekvensanalys av att helt avskaffa möjligheterna till ränteavdrag inom en intressegemenskap. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.3 Skatteläckage vid utflyttning

I Riksrevisionens granskning av Sveriges skatteavtal med andra länder (RiR 2010:24) diskuteras bl.a. den så kallade tioårsregeln. Regeln infördes 1984 för att säkerställa svensk beskattning av realisationsvinster som uppkommer när en fysisk person överlåter aktier och andelar i samband med utflyttning. Men eftersom det är bosättningslandet som har beskattningsrätten har tioårsregeln haft begränsad effekt. Detta problem är tänkt att kunna åtgärdas i samband med omförhandling av de bilaterala skatteavtalen.

Det handlar om stora summor som undandras svensk beskattning. Skatteverket menar att mer generella regler skulle vara ett effektivare sätt att komma till rätta med problemet, snarare än att omförhandla alla aktuella skatteavtal. Att omförhandla avtalen är ett tidskrävande arbete där man också riskerar att andra för Sverige fördelaktiga villkor ändras. Regeringen delade så sent som år 2007 denna bedömning, men ansåg då att frågan måste beredas vidare.

Finansminister Borg svarade för ett par år sedan på en skriftlig fråga i ämnet, och menade att generella regler mot skatteläckage är något som kräver en noggrann analys, bl.a. av hur sådana regler förhåller sig till EU-rätten och skatteavtalen. Majoriteten i skatteutskottet hänvisar för andra året i rad i sin behandling av Vänsterpartiets förslag till att det pågår ett beredningsarbete i Regeringskansliet. I väntan på resultatet av detta arbete kan Vänsterpartiet dock konstatera att andra länder, exempelvis våra nordiska grannar samt Tyskland och Österrike har infört en s.k. exitskatt för att komma till rätta med motsvarande skatteläckage. Vi upprepar därför vårt krav att det bör införas mer generella regler för att komma till rätta med skatteläckage vid utflyttning.

Vad som ovan anförs om att införa mer generella regler för att komma till rätta med skatteläckage vid utflyttning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Kassaregister – lika regler för alla

Lagen om kassaregister började gälla år 2010 och omfattar stora delar av kontantbranschen. Torg- och marknadshandeln var inledningsvis undantagen från kravet på kassaregister men kommer från och med nästa år att omfattas. Vänsterpartiet är positivt till detta eftersom det skapar förutsättningar för företagare att konkurrera på lika villkor och att minska det s.k. skattefelet.

Enligt lagstiftningen undantas dock fortfarande utländska företag som saknar fast driftsställe i Sverige från kravet på kassaregister. Samtidigt är dessa företag skyldiga att betala moms på försäljning av vissa varor och tjänster inom landet. Vänsterpartiet anser att företag som saknar fast driftsställe i Sverige ska använda kassaregister i samma utsträckning som gäller för svenska företag.

Regeringen bör återkomma med förslag till en reglering som inte ställer olika krav på kassaregister utifrån om företag har fast driftsställe i Sverige eller ej.

Vad som ovan anförs om att återkomma med förslag om kassaregister för företag som saknar fast driftsställe i Sverige bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Åtgärder mot svartjobb

För företag som vill vara seriösa blir skattefusk och svartarbete ett gissel eftersom de inte kan konkurrera på lika villkor. För den enskilde innebär svartarbete en tillvaro i otrygghet och helt utan rättigheter.

6.1 Personalliggare och oanmälda arbetsplatsbesök

Vänsterpartiet har medverkat till att krav på personalliggare infördes i frisör- och restaurangbranschen. Det innebär att man ökat möjligheten att upptäcka förekomsten av svartarbete i dessa branscher. I samband med att reformen med personalliggare infördes fick Skatteverket befogenhet att genom oanmälda besök kontrollera personalliggarna mot de faktiska förhållandena på arbetsplatsen. Kontrollerna har varit en förutsättning för att systemet ska fungera. Resultaten av reformerna har varit goda. Skatteverket beräknade redan i november samma år som lagstiftningen infördes att den bara efter några månader hade medfört att ca 4 000 tidigare ”svarta” arbetstillfällen förvandlats till ”vita”.

Fel! Okänt namn på

Det har visat sig att åtgärderna blivit ett bra verktyg för att pressa tillbaka den ekonomiska brottsligheten. Vi kan också konstatera att regeringens utredare redan 2009 (Ds 2009:43) föreslog att lagen om personalliggare skulle omfatta även bygg- och tvätteribranscherna. Sedan april i år omfattas tvätteribranschen av regler om personalliggare.

I samband med att regeringen lade förslaget om tvätteribranschen på riksdagens bord hade man möjlighet att föreslå att även byggbranschen skulle omfattas. Man skrev t.o.m. i propositionen om de ”väl dokumenterade problem med svartarbete” som finns i byggbranschen och att det är angeläget att ”stödja branschen i denna kamp”. Trots detta valde man att inte lägga något sådant förslag. Tack vare motionsyrkanden från bl.a. Vänsterpartiet så tillkännagav ändå riksdagen för regeringen att man ska återkomma med ett förslag om personalliggare i byggbranschen i så god tid att det kan träda i kraft under 2013. Detta tycks inte bli verklighet. Istället hänvisar majoriteten i skatteutskottet till att regeringen har beslutat att utreda ”om” man kan utforma ett kontrollsystem med oannonserade kontrollbesök för byggbranschen. Regeringen har haft många år på sig att utreda frågan och det är inte utan att man undrar om det är politisk vilja som saknas. Vänsterpartiet vill därför på nytt lyfta kravet om att personalliggare i kombination med oannonserade kontrollbesök bör införas i byggbranschen. Regeringen bör återkomma med ett sådant lagförslag som kan beslutas före riksdagsvalet 2014.

Vad som ovan anförs om att regeringen ska återkomma med ett förslag om personalliggare för byggbranschen i kombination med oannonserade kontrollbesök som kan beslutas före de allmänna valen 2014 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns mycket starka skäl för att kravet på personalliggare måste utökas till att omfatta fler branscher än i dag. Branscher som i hög utsträckning använder sig av underentreprenörer, som städ- och flyttbranschen, kan vara sådana exempel. Det bör utredas i vilka branscher systemet är lämpligt att införa. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2 Individuell redovisning av skatter och arbetsgivaravgifter

I dag redovisar företag skatter och arbetsgivaravgifter i en klumpsumma utan att det går att direkt härleda vilka anställda som avses och inte heller hur många anställda som inbetalningen avser. Genom att koppla inbetalningarna till enskilda individer försvåras fusk och ohederlig hantering. Den anställda kan på detta sätt också få möjlighet att kontrollera att hans/hennes skatter och avgifter betalas in på ett korrekt sätt.

Vänsterpartiet har drivit kravet om individuell redovisning av skatter och avgifter i många år utan att få gehör från regeringen. Länge hänvisade utskottsmajoriteten till den kommande Månadsuppgiftsutredningen när man motiverade sitt avslag. I april 2011 presenterades utredningens slutbetänkande ”Månadsuppgifter – snabbt och enkelt”. Där presenteras ett förslag med innebörden att arbetsgivare ska redovisa utbetalningar och skatteavdrag per

individ och månad. Ännu har vi dock inte sett något förslag från regeringens sida, trots att en proposition aviserades till mars i år. Vänsterpartiet menar att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om individuell inbetalning av skatter och avgifter som kan beslutas före de allmänna valen 2014. Vid ett införande är det viktigt att Skatteverket ges nödvändiga resurser för att förberedelsearbetet ska kunna ske i så snabb takt som möjligt.

Vad som anförs om individuell redovisning av skatter och arbetsgivaravgifter bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Tydligare villkor för F-skatt

Reglerna för F-skatt förändrades vid 2009 års ingång. Bland annat utvidgades näringsbegreppet i syfte att fler skulle kunna beviljas F-skatt. Förändringarna innebär att det numera är tillräckligt att uppdragstagaren har en enda uppdragsgivare. Denna uppdragsgivare kan dessutom vara personens tidigare arbetsgivare.

Förra våren beslutade riksdagen att förändringarna av näringsbegreppet skulle utvärderas skyndsamt. Avsikten med den beslutade utvärderingen är att den ska titta på effekterna på skatteuppbörden, arbetsmarknaden, arbetstagarrens ställning och företagandets villkor. Vänsterpartiet står bakom beslutet, men anser oavsett utvärderingens resultat att det ska krävas mer än en uppdragsgivare för att godkännas för F-skatt. På så sätt vill vi värna arbetstagarbegreppet och arbetsrätten. Vi har framfört det här kravet tidigare, senast förra året i motion 2012/13:Sk231 Åtgärder mot skattefusk och svartarbete. Utskottet anförde med anledning av detta att förslaget skulle innebära att det i praktiken skulle bli omöjligt att starta mycket små företag. Vänsterpartiet bedömer det som ganska osannolikt. Innan regelförändringarna år 2009 utgjorde andelen avslag på grund av det inte var fråga om näringsverksamhet ca 1 procent av ansökningarna om F-skatt.

Kravet på fler än en uppdragsgivare skulle däremot minska risken för att arbetsgivare tvingar anställda att starta företag enbart i syfte att sänka sina arbetskraftskostnader.

Vad som ovan anförs om flera uppdragstagare för att godkännas för F-skatt bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är viktigt att framhålla F-skattens roll som skydd för den enskilde konsumenten. Den som anlitar en uppdragstagare med F-skatt behöver inte göra något skatteavdrag eller betala arbetsgivaravgifter på ersättningen. Om en oseriös uppdragstagare blir godkänd för F-skatt kan detta utnyttjas i syfte att försvåra upptäckten av svartarbete. I dag gäller ett godkännande av F-skatt tills vidare. Som ett försök att begränsa fusk föreslår Vänsterpartiet att ett tidsbegränsat godkännande av F-skatt införs. Tidsbegränsningen ska avse såväl obegränsat som begränsat skattskyldiga. Kretsen som omfattas bör begränsas till de uppdragstagare som understiger en viss summa i debiterad skatt.

Vad som ovan anförs om tidsbegränsad F-skatt bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

7 Åtgärder mot social dumpning

Alla som arbetar i Sverige ska garanteras rimliga löner och arbetsvillkor, oavsett varifrån de kommer. Arbetstagare ska inte tvingas tävla om arbetstillfällena genom att bjuda under varandra ifråga om lön och arbetsvillkor. Seriösa företag ska inte konkurreras ut av oseriösa. Förhandlingsrätten, rätten att fritt teckna kollektivavtal och konflikträtten utgör grundläggande fackliga rättigheter och är också förutsättningar för att den svenska kollektivavtalsmodellen ska kunna utvecklas och stärkas.

Starka fackliga organisationer som ges goda möjligheter att kontrollera efterlevnaden av avtal är det effektivaste sättet att undvika social dumpning. Det behöver ges bättre förutsättningar för detta arbete än idag och i detta avsnitt presenterar vi en rad förslag till förbättringar.

7.1 Hög organisationsgrad ger kollektivavtalsmodellen legitimitet

Den svenska kollektivavtalsmodellen bygger på starka parter på ömse sidor. Arbetsmarknadens parter ansvarar för lönebildningen, bär huvudansvaret för övrig reglering av arbetslivet och för att lösa tvister som uppstår på arbetsplatserna. Om denna modell ska fungera väl och behålla sin legitimitet måste den fackliga organisationsgraden och den fackliga närvaron i arbetslivet vara hög.

En av de första saker som regeringen genomförde när den kom till makten hösten 2006 var att slopa skattereduktionen för medlemsavgifter i facklig organisation. Motsvarande rätt för arbetsgivares medlemskap i arbetsgivarorganisation lämnades dock orörd. Det är en inkonsekvens med en tydlig ideologisk udd riktad mot fackföreningsrörelsen.

För Vänsterpartiet, som värnar vår kollektivavtalsmodell, är det självklart att se rätten att göra skatteavdrag för medlemskap i facklig organisation som samhällsnyttig och därmed en legitim kostnad för staten. Vi har därför avsatt ekonomiskt utrymme i vårt budgetalternativ för en sådan reform.

En avdragsrätt om 40 procent för medlemsavgift i facklig organisation bör införas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2 Stärk den svenska kollektivavtalsmodellen – riv upp lex Laval

EU-domstolens Lavaldom den 18 december 2007 innebar ett hårt slag mot de fackliga rättigheterna och den svenska kollektivavtalsmodellen. I och med EU-domstolens dom överordnades den fria rörligheten för tjänster grundläggande fackliga rättigheter. De senare skulle bara få utövas om de inte störde de ekonomiska intressena. Domstolen gick till och med så långt att den menade att det inte är acceptabelt att en arbetsgivare ska behöva sätta sig i för-

handlingar om kollektivavtal med en facklig organisation då det gör det mindre attraktivt för arbetsgivaren att etablera sin verksamhet.

Redan när Lavaldomen föll uttrycktes tvivel om huruvida den var förenlig med ILO:s konventioner och praxis. ILO är FN:s organ för arbetsmarknaden och består av representanter från regeringar samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. ILO har åtta kärnkonventioner som behandlar de grundläggande spelreglerna på arbetsmarknaden. Till dessa hör konvention nr 87 angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten och konvention nr 98 om tillämpningen av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingen. Därutöver finns även konvention nr 154 om främjande av kollektiva förhandlingar. ILO:s expert- och föreningsrättskommittéer övervakar och tolkar konventionerna och har utvecklat en praxis på området som även andra internationella organ hänvisar till. En viktig del i denna praxis är i vilka situationer det är tillåtet att inskränka konflikträtten.

Lavaldomen skapade en motsättning mellan EU:s regler om fri rörlighet och svensk lagstiftning om konflikträtt. Istället för att värna vår kollektivavtalsmodell reagerade regeringen tämligen omgående med att tillsätta en utredning i syfte att anpassa svensk lagstiftning till EU-domstolens tolkning. Det resulterade i ändringar i den svenska lagstiftningen, den s.k. lex Laval (SOU 2008:123), som på flera punkter går längre i inskränkningen av de fackliga rättigheterna än vad EU-domstolens dom krävde.

Efter att lex Laval införts i svensk lag har det blivit alltmer uppenbart att EU-domstolens tolkning i Laval m.fl. domar också står i konflikt med ILO:s kärnkonvention om förenings- och förhandlingsrätt. ILO:s föreningsrättskommitté godtar inte inskränkningar av konflikträtten av handelsskäl, vilket är vad lex Laval innebär. Och ILO:s expertkommitté har slagit fast att de inskränkningar i konflikträtten som är en följd av EU-domstolens tolkning i Laval m.fl. domar, utgör en otillåten inskränkning av grundläggande mänskliga och fackliga rättigheter. Detta eftersom konflikträtten inte får inskränkas genom att en stridsåtgärds proportionalitet vägs mot en idé om fri etablering eller fri rörlighet för tjänster.

Även EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna har tillkommit efter lex Lavals tillkomst. I denna finns bestämmelser av vikt för fackliga rättigheter och för utstationerade arbetstgares rättigheter och arbetsvillkor. Artikel 12 om mötes- och föreningsfrihet, artikel 15.3 om rätt till lika villkor för tredjelandsmedborgare som utstationeras från ett EU-land till ett annat, artikel 21 om icke-diskriminering, artikel 28 om förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder och artikel 31 om rättvisa arbetsförhållanden är av särskilt intresse.

Artikel 11 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna skyddar föreningsrätten. Europadomstolen har de senaste åren skärpt sin praxis och betonar att rätten till kollektiva förhandlingar och konflikträtten skyddas av artikel 11 och att medlemsländernas möjlighet att inskränka konflikträtten är mycket begränsad.

Sverige är också bundet av Europarådets sociala stadga. Artikel 5 i denna skyddar föreningsrätten, artikel 6 rätten att vidta fackliga stridsåtgärder och artikel 19 rätten till skydd för migrerande arbetstgare och deras familjer inklusive likabehandling avseende lön, anställnings- och arbetsvillkor. Euro-

Fel! Okänt namn på

peiska kommittén för sociala rättigheter övervakar att staterna lever upp till sina åtaganden enligt stadgan. Kommittén ska efter en anmälan från LO och TCO bedöma om Sverige efter de inskränkningar som lex Laval innebär av förenings-, förhandlings- och konflikträtten samt utstationerade arbetstagares rätt till likabehandling lever upp till de skyldigheter som följer av stadgan.

Vi är nu i en situation där vår kollektivavtalsmodell undermineras och där Sverige inte lever upp till sina internationella åtaganden när det gäller grundläggande fackliga rättigheter.

Lex Laval bör därför rivas upp. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2.1 Tilläggsdirektiv till Utstationeringskommittén

Regeringen har efter påtryckningar tillsatt en utredning, Utstationeringskommittén, som ska utvärdera lex Laval. Det framgår dock inte av de direktiv som utredningen har fått att det inte bara är EU-rätten som är relevant i sammanhanget. Sveriges förpliktelser gentemot Europarådet och ILO är lika viktiga. Sveriges samtliga internationella åtaganden inom området måste beaktas. Att dessa aspekter måste belysas bör tydliggöras genom tilläggsdirektiv. Vad som här anförts om tilläggsdirektiv till Utstationeringskommittén bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2.2 Förändra utstationeringsdirektivet

När EU:s utstationeringsdirektiv antogs av Europaparlamentet och ministerrådet fanns en bred enighet om att direktivet skulle utgöra en lägsta nivå, ett golv, för de löne- och anställningsvillkor som kan krävas i ett värdland. EU-domstolen har i sina domar tolkat direktivet som ett tak – domstolen har angivit en högsta nivå för vilka villkor som kan krävas av ett gästande företag. Denna tolkning innebär att utstationerad arbetskraft riskerar att utsättas för diskriminering och att det uppstår en press nedåt mot lägre löner och sämre anställningsvillkor. Riksdagen har därför också uppmanat regeringen att ta initiativ på EU-nivå när det gäller utstationeringsdirektivet i syfte att säkerställa att direktivets regler i framtiden tolkas som ett golv för löne- och anställningsvillkor som kan krävas, inte som ett tak. Eftersom inget har hänt i frågan återupprepar vi vårt krav. Direktivet måste även ta större hänsyn till EU:s medlemsländers olika sätt att organisera relationerna på arbetsmarknaden. Vi förutsätter att regeringen återkommer med ett sådant initiativ.

7.2.3 Juridiskt bindande socialt protokoll

Mänskliga rättigheter, däribland de grundläggande fackliga rättigheterna, måste få ett bättre skydd inom EU. Ekonomiska intressen ska aldrig kunna överordnas mänskliga rättigheter. Sverige bör därför kräva att EU i sitt fördrag ska anta ett juridiskt bindande socialt protokoll, som tydliggör att grundläggande fackliga rättigheter såsom den fria förhandlings- och konflikträtten samt rätten att fritt teckna kollektivavtal gäller inom unionen och inte får underordnas ekonomiska intressen. En riksdagsmajoritet har under riksdagså-

ret 2012/13 sagt åt regeringen att detta bör göras, men än så länge har inget hänt. Vi förutsätter att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag om ett juridiskt bindande socialt protokoll inom EU.

7.2.4 Permanent skydd för den svenska kollektivavtalsmodellen

Vänsterpartiet menar också att Sverige ska kräva juridiskt bindande garantier för den svenska kollektivavtalsmodellen. Det löfte som gavs i samband med Sveriges EU-inträde om att den svenska arbetsmarknadsmodellen inte skulle påverkas av medlemskapet måste ges juridisk bindande status. Vad som här anförts om permanent skydd för den svenska kollektivavtalsmodellen bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.3 Krav på förhandlingsbehörig representant

I juli 2013 skärptes utstationeringslagen med krav på att företag som utstationerar arbetskraft till Sverige ska anmäla utstationeringen och utse en representant som ska ha kontakter med myndigheter. Vänsterpartiet välkomnade lagskärpningen men anser inte att den är tillräcklig.

Vi anser att den person som utses som kontaktperson i Sverige också måste ha behörighet att förhandla och teckna kollektivavtal med svenska fackförbund. Det är själva grunden i den svenska kollektivavtalsmodellen och en förutsättning för att utstationerade arbetstagare ska kunna garanteras lika-behandling.

Det bör därför göras ett tillägg i utstationeringslagen om att alla utstationerande företag ska ha en förhandlingsbehörig företrädare i Sverige. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.4 Facken måste kunna kontrollera att avtal följs

För att förhindra social dumpning måste det finnas möjligheter för fackliga organisationer att kontrollera att skatter och sociala avgifter betalas enligt gällande lagar och regler. I detta sammanhang uppstår problem vid utstationering av arbetstagare, eftersom möjligheterna för facken att få ut information från myndigheter i utlandet är kraftigt begränsade. Regeringen bör ta initiativ på EU-nivå för att säkerställa att fackliga organisationer har möjlighet att företräda sina medlemmar gentemot, och inhämta relevant information från, myndigheter i andra EU-länder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.5 Förhindra skatteplanering vid utstationering

Ett vanligt problem på arbetsmarknaden inom EU är företag som bedriver en typ av skatteplanering vid utstationering av arbetstagare. Detta genom att man

Fel! Okänt namn på

i s.k. A1-intyg kan ange vilket lands socialförsäkringsavgifter som ska vara tillämpliga för den aktuella arbetstagaren när utsändningsperioden är högst två år. Det finns i praktiken inget som hindrar att företag, oavsett var de egentligen har sin bas, sätter i system att anställa i länder med låga sociala avgifter, som Irland och Cypern, för att sedan utstationera dem i andra länder inom EU. Detta slags lågavgiftsshopping mellan olika EU-länder skapar osund konkurrens och undergräver den sociala tryggheten för de anställda.

Därför måste det införas en möjlighet till överprövning av A1-intygen, när det är uppenbart att det rör sig om en konstruktion i syfte att sänka arbetsgivarens kostnader för skatter och sociala avgifter.

Regeringen bör inom EU driva frågan om möjlighet till överprövning av A1-intyg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Företag har även andra sätt att skatteplanera i samband med utstationering av arbetskraft. Enligt den s.k. 183-dagarsregeln ska en arbetstagare som är utstationerad till Sverige betala inkomstskatt i det land man är utstationerad från även om arbetet utförs här. Förutsättningarna för detta är att arbetstagaren inte ska vistas i Sverige i mer än 183 dagar under en tolv månaders period och att lönen ska betalas av en arbetsgivare som inte har hemvist eller fast driftsställe här. Om man som arbetstagare har för avsikt att stanna i Sverige i mer än 183 dagar ska SINK-skatt betalas från första dagen. Det faktum att skatten i kronor påverkas av både längden på arbetstagarens vistelse och vilket land hon är utstationerad ifrån kan därmed utnyttjas av arbetsgivare för att förbättra sitt konkurrensläge. Detta sker på bekostnad av arbetstagaren som kanske erbjuds en kortare anställning än vad hon annars skulle ha gjort.

Flera av våra nordiska grannländer, t.ex. Finland, har av det här skälet ändrat sin lagstiftning så att det i vissa fall är tillåtet att beskatta löneinkomst från en utstationerad arbetstagare från första dagen om de skatteavtal man har med andra länder tillåter det. Vänsterpartiet menar att det bör utredas om begränsningar av 183-dagarsregeln kan göras i Sverige i syfte att begränsa skatteplanering. En begränsning av 183-dagarsregeln som innebär att skatt ska betalas i Sverige från första dagen skulle också göra det lättare att kontrollera att folk faktiskt får den lön de ska ha när de jobbar här.

Vad som ovan anförs om att utreda begränsningar av den s.k. 183-dagarsregeln bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.6 Företagsstöd endast till dem som sköter sig

Under våren utspelade sig en liten men mycket viktig arbetsmarknadskonflikt i Fränsta i Medelpad. Ett callcenter-företag vägrade att ge sina anställda kollektivavtal. Avsaknaden av kollektivavtal och rimliga anställningsförhållanden i övrigt innebar att de anställda saknade OB-tillägg, övertidsersättning, tjänstepension och vanligt förekommande arbetskadeförsäkringar. Efter en strejk lade ägarna till företaget hellre ner än att teckna kollektivavtal.

Även om konflikten i Fränsta var en utpräglad arbetsmarknadskonflikt, fanns där också en direkt koppling till statens agerande. Företaget har nämligen genom länsstyrelsens försorg fått en miljon kronor i etableringsbidrag.

Man fick samtidigt nej från Tillväxtverket på en bidragsansökan, just eftersom man inte erbjöd kollektivavtalsliknande villkor. Detta förefaller vara en ganska inkonsekvent hållning från statliga organ. Alla former av företagsstöd som betalas ut ska villkoras med att företaget följer lagar och kollektivavtal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.7 Huvudentreprenören ska ta ansvar för missförhållanden

I dag finns det nätverk mellan entreprenörer och underleverantörer som är så invecklade att det är svårt att skilja mellan de svarta och vita jobben. Oseriösa underentreprenörer pressar kostnaderna genom att tillämpa för låga löner, inte betala in skatter osv.

En brist i dagens lagstiftning är att en huvudentreprenör inte kan hållas ansvarig för villkoren hos en underentreprenör. Företag som själva följer både lagar och avtal kan tämligen riskfritt sätta i system att anlita oseriösa underentreprenörer. Förutom att det åsamkar staten stora förluster genom obetalda skatter och avgifter skapas en parallell arbetsmarknad med villkor som är långt sämre än vad lag och avtal föreskriver. Det sätter press på löner och arbetsvillkor också på den legala arbetsmarknaden.

Därför behövs en nationell lagstiftning som reglerar huvudentreprenörernas ansvar för att de underentreprenörer och bemanningsföretag de anlitar betalar ut avtalsenliga löner och betalar in skatter, försäkringar och arbetsgi-
varavgifter.

En lag om solidariskt ansvar, i likhet med dem som redan finns i Norge och Tyskland, skulle göra företagen ansvariga för hur deras underleverantörer behandlar arbetstagare som de anlitar. En sådan lagstiftning skulle göra det möjligt för den enskilde arbetstagare som lurats av en underentreprenör att få ut sin rättmätiga ersättning från entreprenörer högre upp i kedjan. Ett sådant ansvar finns nu i Sverige när det gäller att ta ansvar för underentreprenörer som anställer personer som inte har arbetstillstånd. Ansvar för huvudentreprenörer behöver dock göras större än så.

Företag som är etablerade i Sverige och som anlitar underentreprenörer eller bemanningsföretag, oavsett om dessa är svenska eller utländska, bör därför göras solidariskt ansvariga för inbetalningar av löner, försäkringar, skatter och sociala avgifter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.8 Bekämpa oseriös åkeriverksamhet

En av de branscher som drabbats hårdast av social dumpning och illojal konkurrens är åkerinäringen. Allt fler inrikestransporter sköts idag av utländska åkerier som betalar löner långt under svenska kollektivavtalsnivåer, och som dessutom pressar sina chaufförer att bryta mot både arbetstids- och trafikregler. Allt fler svenska åkerier har dessutom satt i system att inte ha egna an-

Fel! Okänt namn på

ställda, utan endast anlita utländska chaufförer med F-skattsedel. Seriösa åkerier som följer lagar och kollektivavtal får allt svårare att klara konkurrensen.

Utöver de generella förslag vi presenterar i den här motionen behövs riktade insatser för att komma åt de utbredda missförhållandena i åkeribranschen.

Riksdagen har tidigare uppmanat regeringen att utreda hur en modell liknande den holländska kan införas i Sverige. Modellen innebär att chaufförer måste vara anställda hos det åkeri de kör för. Vi förutsätter att regeringen snarast återkommer med ett sådant förslag.

Kraftfulla insatser måste också vidtas för att bekämpa illegal inrikestrafik. Sverige har idag ett regelverk som är betydligt svagare och en lägre straffskala än flertalet av våra grannländer. Vänsterpartiet anser att det behövs både skärpt lagstiftning och en tydligare prioritering hos både polis och åklagare att bekämpa den här brottsligheten.

För det första bör beställansvaret skärpas, så att den som beställer en transport är skyldig att säkerställa att det inte rör sig om illegal inrikestrafik.

Vidare måste krav på att föraren har fullständig dokumentation av sina transporter inom landets gränser med sig i bilen införas. Idag krävs bara att föraren har den aktuella fraktsedeln i bilen, vilket gör det omöjligt för en trafikpolis att bedöma om det rör sig om en laglig cabotagetransport eller illegal inrikesfrakt.

Polisen måste också få utökade möjlighet att hålla kvar ett fordon i syfte att driva in böter. Regeringen bör snarast ta fram ett lagförslag för att tillåta klampning, dvs. att man i praktiken kedjar fast och plomberar hjulen tills det att exempelvis böter och avgifter är betalda.

Vi anser också att Tullverket bör ingå i den samordning mellan myndigheter som idag redan finns för att motverka illegala transporter som utförs i Sverige.

Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med åtgärder i enlighet med det som anges i motionen om bekämpning av oseriös yrkestrafik. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.9 Arbetskraftsinvandring från länder utanför EES och Schweiz

Arbetskraftsinvandringen har historiskt varit positiv för Sverige och bidragit till vårt lands utveckling. En väl fungerande arbetskraftsinvandring kan även framöver tillföra mycket för såväl den enskilde som kommer hit för att arbeta som för svensk ekonomi och arbetsmarknad. Arbetskraftsbrist inom olika branscher och yrken kan hanteras. De som kommer hit bidrar med nya kunskaper och nya kontaktytor skapas.

Om arbetskraftsinvandringen även framgent ska bidra till något positivt för arbetstagaren, arbetsgivaren och hela samhället måste det finnas garantier för att de som invandrar inte utnyttjas och att de inte används för att dumpa löne- och arbetsvillkoren på den svenska arbetsmarknaden.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet har länge drivit på för att införa mer generösa regler för arbetskraftsinvandring från länder utanför EU/EES. Dessvärre motsvarar de regler som infördes 2008 inte alls våra önskemål. I dag får arbetsgivarna själva bestämma om det råder arbetskraftsbrist. Innan arbetstillstånd beviljas ska den lediga platsen annonseras i tio dagar inom Sverige och EU, men det ses bara som en formalitet av de inblandade. I praktiken står det arbetsgivare fritt att importera arbetstagare så länge de säger att de ska betala löner i enlighet med svenska kollektivavtal och försäkringar.

Argumenten för de nya reglerna var att det skulle bli lättare att rekrytera människor med specialistkunskaper utanför Sverige och EU/EES. I själva verket är det, med undantag för datorspecialister, framför allt till arbeten utan krav på särskild yrkesutbildning i låglönebranscher som människor har rekryterats från andra kontinenter. Tusentals ansökningar om arbetstillstånd har kommit in och beviljats för restaurangbiträden, diskare och städare. Samtidigt som det redan finns ett stort antal sökande till sådana jobb i Sverige. Det är alltså knappast beroende på kompetensbrist i landet som arbetsgivare rekryterar restaurangbiträden, diskare och städare från Asien och Nordafrika. Det mesta tyder i stället på att det är möjligheten att skaffa arbetskraft till löner långt under de nivåer som gäller i svenska kollektivavtal som lockar arbetsgivarna att rekrytera utomlands.

Det sammanhang som de nya reglerna har införts i är viktigt. Regeringens politik syftar generellt till att minska arbetstagarnas makt på arbetsmarknaden. Försämringarna i arbetslöshetsförsäkringen, urholkningen av arbetsrätten, rean på ungdomars arbete, skattesubventionen för hushållstjänster, den havererade arbetsmarknadspolitiken, nedskärningar av vuxenutbildningen och privatiseringar av välfärdsverksamhet göder framväxten av en låglönemarknad i Sverige. Denna låglönemarknad framställs av såväl regeringen som näringslivets företrädare som lösningen på arbetslösheten bland framför allt ungdomar, lågutbildade och utlandsfödda.

De nya reglerna för arbetskraftsinvandring ligger i linje med denna låglönepolitik och dess utformning har öppnat för omfattande exploatering av arbetstagare från andra länder. Det finns gott om dokumentation av hur utländska arbetare lurats hit under falska premisser och utnyttjats på det mest skamliga sätt. Hotell- och restaurangfacket har avslöjat ett stort antal fall där arbetskraftsinvandrare jobbade på krogar i Stockholm för löner långt under de som utlovats vid ansökan till Migrationsverket. En stor härva av handel med arbetstillstånd i en av de ledande snabbmatskoncernerna uppdagades förra året. Människor från Pakistan hade krävts på betalning för arbetstillstånd, enligt polisanmälan över 100 000 kronor per tillstånd. Pengarna hade de anställda sedan tvingats betala av från sin lön till de restaurangchefer som sålt tillstånden.

Liknande missförhållanden rapporteras regelbundet från byggsektorn, städbranschen, lantbruket och transportsektorn för att bara nämna några exempel. Det är tydligt att det är alldeles för enkelt för oseriösa arbetsgivare att utnyttja utländska arbetstagare med nuvarande regelverk. Det drabbar inte bara de enskilda arbetstagare som utnyttjas utan påverkar löner och arbetsvillkor för alla arbetstagare i negativ riktning.

Fel! Okänt namn på

De förslag som regeringen presenterade i proposition 2012/13:125 Genomförande av direktivet om sanktioner mot arbetsgivare samt de som aviserats i Ds 2013:57 Åtgärder mot missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring, är helt otillräckliga. Den extrema beroendeställning arbetskraftsinvandrare hamnar i när de kommit till Sverige kommer att kvarstå även med de föreslagna förändringarna. Det kommer fortfarande att stå arbetsgivare fritt att erbjuda sämre arbetsvillkor än de som utlovas vid ansökan, och arbetstagaren riskerar fortfarande att skickas hem med tom plånbok om anställningen upphör.

Vänsterpartiet föreslår därför att såväl regler som tillsyn måste skärpas ytterligare för att stoppa exploateringen av utländsk arbetskraft i Sverige och dumpningen av löner och arbetsvillkor på den svenska arbetsmarknaden. För att arbetskraftsinvandringen ska fungera väl och vara till gagn för såväl den som invandrar som arbetsgivaren och hela samhället behöver såväl seriositeten i arbetserbudandet som den ansökande arbetsgivarens seriositet bedömas. I det följande redogör vi för förslag på hur detta kan gå till.

7.9.1 Arbetserbudandet måste göras rättsligt bindande

Ett av huvudproblemen med dagens regelverk är att de löne- och anställningsvillkor arbetsgivaren skickar in som underlag till Migrationsverket vid ansökan om arbetstillstånd inte är bindande. Det betyder att varken myndigheten eller den fackliga organisation som yttrar sig om ansökan vet vilka villkor som i praktiken kommer att gälla för den eller de som beviljas arbetstillstånd. I kombination med regeln att arbetstillståndet är kopplat till en specifik arbetsgivare skapar detta utrymme för oseriösa arbetsgivare att utnyttja arbetskraftsinvandrare.

Den enskilde arbetstagare som kommer till Sverige och finner att den svenska arbetsgivaren i praktiken erbjuder sämre lön och andra villkor än utlovat har att välja mellan att acceptera de sämre villkoren, eller att vända sig till myndigheterna och berätta att arbetsgivaren lurats. I det senare fallet upphör arbetstillståndet och arbetstagaren utvisas om han eller hon inte lyckas hitta ett nytt arbete inom tre månader. Möjligheterna för en utomeuropeisk invandrare med tillfälligt arbetstillstånd att lyckas med det måste anses mycket begränsade. Valet står då mellan att skickas hem utan de pengar man räknat med att tjäna ihop eller gå under jord och stanna kvar som papperslös i hopp om att hitta jobb i den informella sektorn. Det är ett val ingen ska behöva ställas inför på den svenska arbetsmarknaden.

Vi är övertygade om att dessa förhållanden kommer att bestå trots de förslag om straffsanktioner som presenteras i Ds 2013:57 Åtgärder mot missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring. Där föreslås en skyldighet för arbetsgivare att lämna sanningsenliga uppgifter till Migrationsverket om de anställningsvillkor som gäller för utländska arbetstagare som beviljats arbetstillstånd enligt reglerna för arbetskraftsinvandring. Men samtidigt finns ingen garanti för den enskilde arbetstagaren att villkoren är de man blivit utlovad, eftersom man menar att avtalet måste kunna omförhandlas mellan arbetsgivare och arbetstagare. På grund av den beroendeställning som arbetstagaren står i så

kvarstår gott om utrymme för oseriösa arbetsgivare att försämra villkoren utan att arbetstagaren kan säga nej.

Arbetserbjudandet måste därför göras rättsligt bindande. Detta innebär givetvis då miniminivåer till arbetstagarens förmån. Arbetstagaren ska ha möjlighet att förhandla sig till bättre villkor. Regeringen bör återkomma med lagförslag om att arbetsgivare är skyldiga att bifoga ett bindande anställningsavtal till ansökan om arbetstillstånd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.9.2 Ingen koncentration till arbetsplatser med dåliga förhållanden

Arbetsförmedlingen fastställde i februari 2008 riktlinjer där det anges som allmän utgångspunkt för arbetskraftsinvandring från länder utanför EU/EES att det inte får uppstå en koncentration till arbetsplatser där svårigheter att rekrytera arbetskraft kan hänga samman med lönesättning, arbetsmiljö, lokala förhållanden eller liknande faktorer. Det är helt relevanta kriterier för tillståndsgivningen, inte minst mot bakgrund av den stora andel arbetstillstånd som hittills beviljats i lågavlönade och fysiskt tunga jobb. Migrationsverket bör tillämpa dessa riktlinjer i sin tillståndsgivning. Vad som ovan anförs om riktlinjer för arbetskraftsinvandring bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.9.3 Vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare

Det är inte bara arbetsvillkoren som behöver granskas innan tillstånd ges för arbetskraftsinvandring. Seriositeten hos den presumtiva arbetsgivaren bör också bedömas. I dag sker det ingen kontroll av arbetsgivaren, vare sig före eller efter tillståndsgivningen. Det finns därmed inga hinder för företag som exempelvis har skatteskulder eller gjort sig skyldiga till andra oegentligheter att rekrytera utländsk arbetskraft. Det är inte rimligt. Risken att den som inte gör rätt för sig inför den svenska staten inte heller gör rätt för sig gentemot anställda är alltför stor. En vandelsprövning av arbetsgivare som söker arbetstillstånd för utländska arbetstagare bör därför göras innan tillstånd beviljas. Det är också rimligt att ställa krav på att verksamheten har pågått under viss tid. Regeringen bör återkomma med lagförslag om hur en vandelsprövning av presumtiva arbetsgivare kan utformas. Detta bör riksdagen begära.

7.9.4 Skarp försörjningskravet

Den som beviljas tillstånd att komma hit och arbeta ska enligt dagens regelverk vara garanterad en inkomst som är så hög att den sökande inte är berättigad till försörjningsstöd från kommunen. Gränsen för försörjningsstöd är dock så låg att arbetstillstånd i vissa fall kan beviljas för halvtidsarbete. Ju lägre arbetstid som anges på anställningsavtalet eller i arbetserbjudandet desto större risk är det att arbetsgivaren därutöver kräver obetald övertid eller betalar resten av lönen svart. Det förekommer också i vissa fall, t.ex. när en nystartad verksamhet begär tillstånd för ett större antal deltidsarbetande, miss-

Fel! Okänt namn på

tanke om att det rör sig om handel med arbetstillstånd. Man bör därför vara ytterst restriktiv med arbetstillstånd i de fall anställningen inte avser heltidsarbete. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.9.5 De som avslöjar missförhållanden ska inte utvisas

Arbetstagare som träder fram och berättar om missförhållanden ska inte behöva riskera utvisning. I och med proposition 2012/13:125 Genomförande av direktivet om sanktioner mot arbetsgivare, finns nu möjlighet för den som lurats av oseriösa arbetsgivare att få tillfälligt uppehållstillstånd under den tid som behövs för att kräva ut ersättning för utfört arbete och samtidigt samarbetar med myndigheterna i en rättsprocess mot arbetsgivaren. Därefter väntar dock utvisning.

I Ds 2013:57 Åtgärder mot missbruk av reglerna för arbetskraftsinvandring föreslås även en förlängning av omställningsperioden för den som avslöjar missförhållanden, från tre till fyra månader. Därefter väntar utvisning. Trots en sådan regeländring kvarstår den stora risken att arbetstagaren ändå avstår från att anmäla arbetsgivaren eller på annat sätt berätta om missförhållanden. Den som beviljats arbetstillstånd hos en arbetsgivare som brutit mot anställningsavtalet bör få stanna i Sverige hela tillståndstiden ut för att söka ny anställning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.9.6 Staten har ansvar

Förutom bättre regelverk, förhandskontroller och uppföljningar finns anledning att också ge polis och andra berörda myndigheter tydligare uppdrag att bekämpa grov ekonomisk brottslighet och människohandel. Det är väl känt att organiserade ligor smugglar människor inom EU där de utnyttjas som slavarbetskraft. Omständigheterna kring flera av de uppmärksammade fall där människor från länder utanför EU/EES beviljats tillstånd att arbeta med bärplockning tyder på att Sverige kan vara både mål- och transitland för människohandel.

Regeringen bör därför ta initiativ till ett utökat samarbete mellan berörda myndigheter och partsorganisationerna på arbetsmarknaden för att bekämpa och beivra människohandel kopplad till arbetskraftsinvandring. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.9.7 Stärk migrantarbetares rättigheter

Fler än någonsin säljer i dag sin arbetskraft i ett annat land än det egna hemlandet. FN uppskattar att det finns 175 miljoner migrantarbetare i världen. FN:s migrantarbetarkonvention (CMW) skyddar migranters mänskliga rättigheter. Konventionen antogs av alla medlemsstater i FN:s generalförsamling i slutet av 1990 och började gälla den 1 juli 2003. Sverige var med och arbetade fram konventionen men har ännu inte ratificerat den. En sådan ratificering skulle vara ett mycket bra sätt att markera att Sveriges vill skydda människor som befinner sig i en särskilt utsatt situation och att signalera till andra länder att detta är något som Sverige tar på allvar.

Konventionen stärker migrantarbetare oavsett deras rättsliga status. Den erbjuder bland annat skydd mot slaveri, rätt till skydd av egendom, skydd mot våld och övergrepp, rätt till identitetshandlingar och skydd mot kollektiv utvisning. Vidare skyddas rätten att bilda föreningar och fackförbund i det land där man är anställd och man har rätt till likvärdig behandling som andra arbetare när det gäller skydd mot uppsägning, arbetslöshetsförmåner och tillgång till alternativa anställningar, skydd om arbetsgivaren bryter arbetskontrakt på ett otillbörligt sätt och rätt att föra sitt fall till behörig instans, samt rätt till likvärdig behandling som nationella arbetare vad gäller utbildnings-, yrkes- och socialtjänster.

Dessa rättigheter är även angivna i andra kärnkonventioner eller ILO-konventioner. Migrantarbetarkonventionen är dock särskilt viktig eftersom den utgör ett sammanhängande ramverk som utgår ifrån den särskilt utsatta situation som migranter befinner sig i. Konventionen ger möjlighet för migrantarbetare att klaga om stater bryter mot rättigheter i konventionen. Det har en stor principiell och praktisk betydelse.

En ratificering av konventionen leder till bättre rättigheter för migrantarbetare, klarare och tydligare skyldigheter för stater och ger en viktigt skjuts framåt även i EU:s arbete med migrationsfrågor eftersom inget EU-land ännu ratificerat konventionen. Att inget annat EU-land har ratificerat konventionen är ett skäl för att Sverige ska göra det – snarare än ett skäl emot, som riksdagsmajoriteten tidigare ansett när vi lagt fram förslag om att konventionen ska ratificeras.

Sverige bör därför ratificera FN:s migrantarbetarkonvention samt verka internationellt för dess genomförande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.10 Rättvisare och effektivare regler mot utnyttjande av papperslösa

I Sverige finns människor som lever gömda och utan papper, de kallas papperslösa. De saknar formell rätt att vistas i landet men är ändå här. Ingen vet exakt hur många de är. En del har tidigare sökt asyl, andra har bedömt utsikterna att få uppehållstillstånd som för små för att ens söka, några har kommit hit för att arbeta och ytterligare ett antal har stannat kvar efter ett besök i landet. Gemensamt för alla är att de befinner sig i en extremt otrygg och utsatt situation.

Arbetsgivare utan skrupler utnyttjar detta. Det finns många vittnesmål om hur papperslösa har utnyttjats för löner långt under kollektivavtalens miniminivåer och till omänskliga villkor i övrigt. Ibland uteblir lönen helt. Eftersom papperslösa riskerar att skickas ut ur landet vågar de flesta inte vända sig till myndigheterna när de utnyttjas. Det känner oseriösa arbetsgivare väl till.

Fackföreningsrörelsen har uppmärksammat de papperslösas situation. Ett fackligt center för papperslösa öppnades i Stockholm 2008 och det förs en aktiv diskussion om hur de fackliga organisationerna bättre ska kunna biträda

Fel! Okänt namn på

papperslösa arbetare. Det är ett viktigt arbete i syfte att förbättra både de papperslösas situation och arbetsmarknaden, men det är inte nog.

Regeringen lade i våras fram proposition 2012/13:125 Genomförande av direktivet om sanktioner mot arbetsgivare. Vänsterpartiet välkomnade då förslagen om att arbetsgivare som utnyttjar papperslösa ska kunna straffas för detta. Däremot saknades förslag om att avkriminalisera papperslösa som försörjer sig genom att arbeta och att ge dem rätt till skadestånd för kränkande behandling. Vi menar att arbetsgivarna bör bära hela straffansvaret för själva anställningen. Det skulle förbättra de papperslösas möjligheter att kräva löner och arbetsvillkor i enlighet med lagar och avtal och att utnyttja rätten att få skadestånd och ersättning. Dagens lagstiftning, där både arbetsgivaren och den anställde kan straffas för det illegala arbetet, skyddar i praktiken de oseriösa arbetsgivarna.

Regeringen bör återkomma med lagförslag om att avkriminalisera papperslösa som försörjer sig genom att arbeta. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma med lagförslag om att papperslösa som försörjer sig genom att arbeta ska kunna få skadestånd för kränkande behandling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Åtgärder för en bättre offentlig upphandling

Den offentliga sektorn upphandlar tjänster och varor och gör investeringar för enorma belopp varje år. I dagsläget är det dock alltför vanligt förekommande att det offentliga upphandlar tjänster och varor utan att ha tillräcklig kontroll över att de företag som vinner upphandlingarna uppfyller villkor på anständiga löner och arbetsvillkor, eller ens att man följer lagen när det gäller att betala in skatter och sociala avgifter. Även om det finns en växande medvetenhet om vilka möjligheter det finns att ställa kvalitetskrav, så står underbudskonkurrensen ändå i fokus i upphandlingsförfaranden runtom i landet. Vid denna konkurrens är det självklart så att många arbetsgivare kommer att vilja pressa ner löne- och anställningsvillkor för att kunna erbjuda sina varor eller tjänster så billigt som möjligt. Då måste det offentliga ha kontrollrutiner för att förebygga social dumpning och rena lagbrott.

Den enorma volym som upphandlingarna omfattar påverkar självklart villkoren på arbetsmarknaden i stort. Den påverkar också villkoren för företag. De företag som sköter sig, följer lagar och är måna om schyssta villkor för sina anställda kan ibland idag ha svårt att vinna upphandlingar. Detta är en helt orimlig ordning.

På några håll i landet har man i kommunerna jobbat med den s.k. Vita jobbmodellen, som vi anser är ett mycket lovvärt initiativ. Den togs fram i Stockholm 2004 i ett samarbetsprojekt mellan flera olika fackförbund och kommunens jurister. Modellen kom att användas i både kommun och landstinget, innan de borgerliga partierna tog makten 2006. Mest aktuell är mo-

dellen i Malmö, där kommunen just nu håller på att implementera den i sitt upphandlingsarbete.

I modellen är samverkan med de fackliga organisationerna central. Facken bör delta i arbetet med upphandlingen från allra första början för att formulera de regler som ska gälla för upphandlingar generell, de krav som ska ställas i konkreta annonser och vidare till att genom sina särskilda branschkunskaper sälla i urvalsprocessen. När upphandlingen är klar är de fackliga organisationerna de som självklart är bäst på att bevaka att företagen följer de sociala villkor som uppställts i upphandlingsavtalen.

Vänsterpartiet anser att lagen om offentlig upphandling (LoU) måste förändras. Men i väntan på en sådan förändring framför vi här några förslag på åtgärder som kan vidtas med nuvarande lagstiftning.

8.1 Kollektivavtalsenliga villkor

Det finns en vida spridd myt om att det inte går att ställa krav på löner och arbetsvillkor vid offentlig upphandling. Det stämmer inte. I lagen står det att man får ”ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt ska fullgöras” (LOU 6 kap. 13 §).

Det går inte att ställa krav på att det ska finnas kollektivavtal, vilket vi anser är en brist i nuvarande lagstiftning. Däremot går det att kräva att man följer vissa uttryckligt angivna villkor som återfinns i de kollektivavtal som gäller för den aktuella branschen. Med andra ord kan man tvinga företagen att följa samma villkor som i kollektivavtalen även om de inte själva skrivit under dem.

Denna medvetenhet finns på vissa håll i landet. Den behöver dock spridas ytterligare och implementeras på alla nivåer: inom staten, landsting och regioner samt kommuner.

Krav på kollektivavtalsenliga villkor bör ställas vid all offentlig upphandling inom den statliga sektorn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I lagen om offentlig upphandling (LOU) bör det även ytterligare tydliggöras att villkor motsvarande kollektivavtalsvillkor kan ställas vid en offentlig upphandling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Motsvarande tydliggörande behöver även göras i EU-rätten. I samband med den pågående revisionen av EU:s direktiv om offentlig upphandling bör regeringen driva frågan om att tydliggöra medlemsstaternas möjligheter att ställa krav på kollektivavtalsenliga villkor vid offentliga upphandlingar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagen har dessutom redan uppmanat regeringen att ratificera ILO-konventionen 94 om arbetsklausuler i kontrakt där offentlig myndighet är part. Konventionen slår fast att offentliga upphandlingar ska innehålla klausuler som garanterar arbetstagar löner, arbetstider och andra villkor som inte är mindre förmånliga än de som finns i kollektivavtal för arbete av samma slag i den bransch och i det område där arbetet utförs. En ratificering av ILO:s konvention 94 skulle, liksom ett krav på kollektivavtalsenliga villkor vid upp-

Fel! Okänt namn på

handling, förbättra möjligheterna att bekämpa lönedumpning. Regeringen har dock inte följt riksdagens beslut i denna fråga. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag om ratificering av ILO:s konvention 94 om villkoren vid offentlig upphandling. Detta bör riksdagen begära.

Med tanke på komplexiteten i samband med offentlig upphandling bör det införas krav på särskild utbildning för tjänstemän inom den offentliga sektorn som ska handlägga upphandlingar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.2 Ingen upphandling från företag i skatteparadis

Enligt en beräkning från Skatteverket är det nästan 50 miljarder kronor om året som borde ha betalats i skatt, men som på grund av olika internationella transaktioner inte gör det. En stor del av det är sådant som företag för ut från Sverige till skatteparadis i utlandet. En viss del av detta utgörs i sin tur av skattefinansierad verksamhet.

Denna typ av skatteplanering innebär att företag finansierar sin verksamhet med skattemedel men gör stora vinster på att själva undvika att betala skatt i Sverige. Detta innebär att våra gemensamma resurser inte används på bästa och effektivaste sätt. Det innebär också att mer seriösa företag, som inte ägnar sig åt skatteplanering, missgynnas.

Vänsterpartiet föreslår därför att reglerna för offentlig upphandling skärps. Staten ska inte teckna avtal med företag som har ägarkopplingar till skatteparadis.

Regeringen bör därför verka för att staten vid offentlig upphandling inte skriver avtal med företag med koppling till skatteparadis. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 24 september 2013

Jonas Sjöstedt (V)

Torbjörn Björlund (V)

Christina Höj Larsen (V)

Hans Linde (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Siv Holma (V)

Jacob Johnson (V)

Eva Olofsson (V)

Josefin Brink (V)